

Lámfalussy Sándor

1929–2015

Lámfalussy Sándor – ahogy a brit Guardian írta a nekrológiájában – kiváló közgazdászként és a bankvilág régi iskolájának elsőrangú bankárjaként vonul be a történelembe. A világlapok mind részletesen beszámoltak életéről, kitérve arra, hogy a kommunista uralom alá vont Magyarországról 1949-ben menekült Belgiumba, új hazájában a bárói címet is megkapta, és egyik megalkotója lett a közös európai valutának. A megemlékezések eltérő hangsúllyal említik az euró létrejöttéhez való hozzájárulását, ami érthető a mai pénzügyi és politikai viták ismeretében, ám osztatlan elismeréssel szólnak a pénzügyi piacok uniós szabályozásán munkálkodó Bölcsek Tanácsában betöltött elnöki tevékenységéről. Jelentős közgazdaság-tudományi és pénzügy-politikai publikációs munkásságot mondhatott magáénak, de talán még nagyobb hatással volt a fejleményekre szakbizottságok, szakértői testületek tagjaként, magas szintű döntés-előkészítő pozíciókban. Sok évtizedes alkotó tevékenységének a nemzetközi pénzügyi rendszer elemzése, aktív formálása volt a gerince. Szellemi örökségének számbavétele során a világos közgazdaságtani alapelveken nyugvó, egyben politikailag megvalósítható konstrukciók keresését kell az első helyen említenünk.

Nekünk mindezen túl gazdag életútjának magyar vonatkozásai is fontosak. Lámfalussy Sándor 1929-ben született a dunántúli Kapuváron. A család Lentiben lakott, ahol erdőmérnök édesapja az Esterházy család erdőgazdaságának főigazgatója volt, idővel – az erdészeti főigazgatói iroda áthelyezése következtében – Sopronba költöztek. Katolikus elemi iskolába járt, majd 1939 és 1947 között a soproni bencés gimnáziumban tanult. Budapesten a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán végezte az első évet, az akkori képzési rendnek megfelelően erős matematikai alapokra tett szert. Ám 1948-ban már hirtelen megváltozott a világ, szovjet minta szerint átszervezték a közgazdászképzést, egyre zordabb lett a szellemi élet, fenyegetőbb a politikai klíma, különösen egy polgárcsaládbeli fiatalember számára. Soproniként látta a vasfüggöny felhúzását, és nem várta meg a határok végleges lezárulását: néhány hallgatótársával 1949 januárjában átszökött Bécsbe, onnan Belgiumba jutott a bencések ajánlólevelével.

A Leuveni Egyetemen folytatta tanulmányait, 1952-ben elvégezte a közgazdaságtan szakot, szakdolgozatát ipargazdasági témából írta. A Nuffield College kutató hallgatójaként brit ösztöndíjjal két évet Oxfordban töltött. Doktori

disszertációjához a belga ipar szerkezeti gondjait választotta témául (Investment and Growth in Mature Economies, The Case of Belgium, 1961). Az ösztöndíjas évek után vonzó állásajánlatot kapott választott hazájában, Belgiumban: a Banque de Bruxelles közgazdasági osztályán lett elemző közgazdász. Megjelentette első pénzügyi munkáját (La liquidité du système monétaire international, 1961). A bank hozzájárulásával az 1961–1962-es tanévben a Yale Egyetemen tanított, majd folytatta banki munkáját, és idővel elnöki tanácsadó, később igazgatósági tag lett. 1963-ban a formálódó európai gazdasági viszonyokról jelent meg könyve (The United Kingdom and the Six: an Essay on Growth in Western Europe, London): ebben a szerkezeti merevségekkel sújtott angol gazdaság akkori gyenge növekedési teljesítményét a lendületes kontinentális Európa eredményeivel ütközteti. Majd az 1968-as újabb könyve (Les marchés financiers en Europe, Párizs) jelzi, hogy iparpolitikai, ipargazdasági érdeklődésének korszaka lezárul, és innentől kezdve leginkább a nemzetközi pénzügyi problémák foglalkoztatják. Bankjának 1971-ben vezérigazgatója lett, de a nyitott devizapozíciókon elszenvedett jelentős veszteség miatt 1974-ben a vezetői pozícióról lemond.

Ekkor meghívást kapott a bázeli Nemzetközi Fizetések Bankjához (BIS), ahol gazdasági tanácsadó és a monetáris és gazdasági főosztály vezetője lett. A BIS a jegybankok bankja, és mint ilyen, a monetáris politikai döntéshozók fontos találkozóhelye. A pénzügyi élet legfontosabb tíz országát tömörítő G10, majd pedig az európai integrációban részt vevő tagállamok jegybankárai rendszeresen találkoztak a BIS-nél. Annak felső szintű vezetőjeként, 1985-től pedig vezérigazgatójaként Lámfalussy munkakapcsolatba került a világ legfontosabb pénzügyi, monetáris politikai vezetőivel, azok munkatársaival. Munkája részeként jelen volt az Európai Gazdasági Közösség jegybankelnökeinek rendszeres találkozóin, a külső nyilvánosság nélkül folytatott egyeztetéseken. Udvarias, felkészült szakemberként, aki a személyes konfliktusokat kerüli, mind elismertebbé vált a jegybankárok körében.

Szakmai szempontból valóban ideális munkahely a BIS annak, aki a világ pénzügyi rendszerének működése iránt érdeklődik. Itt kell megjegyezni, hogy a rendszerváltozás óta a Magyar Nemzeti Bank elnöke is meghívást kap a rendszeres havi jegybankári találkozókra, és amint e sorok írója is tanúsíthatja, Lámfalussy Sándor segítőkész, a magyar fejlemények iránt érdeklődő, véleményformálásában megfontolt és óvatos, de mindig barátságos személyiségként fogadta a demokratikus új államrend magyar képviselőit a BIS jellegzetes bázeli toronyházában.

A BIS-nél 1993-ig töltötte be a vezérigazgatói tisztséget, de már azt megelőzően történelmi jelentőségű ügynek lett részese, alakítója. Jacques Delors, az Európai Bizottság elnöke 1988-ban az akkor 12 tagállamból álló integrációs közösség jegybankelnökeiből és négy független szaktekintélyből alkotta meg a közös európai fizetési eszköz feltételeit és intézményeit megtervező tanácsadó grémiumot, amely Delors-bizottság néven vált ismertté; ennek lett az egyik tagja Lámfalussy. Delors ezzel az ügyes szervezeti megoldással elérte, hogy a jegybankelnökök maguk is jegyezték azt a dokumentumot, amelynek megvalósulása esetén a nemzeti monetáris politika jelentősége lényegesen csökken, és a tényleges monetáris politikai döntéshozatal átkerül a későbbi Európai Központi Bankhoz.

A bizottság munkájához – amint Lámfalussy Sándor a vele készített interjúkötetben elmondja – A költségvetési politika makroszintű összehangolása egy európai gazdasági és monetáris unióban című tanulmánnyal is hozzájárult, amelyet ugyan mellékletként csatoltak a jelentéshez, de szakmai üzenetét csak töredékesen vették figyelembe (*Lámfalussy–Maes–Péters* [2014]). Amint már akkor is látszott, és a későbbi fejlemények különösen világossá tették, az EU közös költségvetésének viszonylag csekély mérete (a tagállamok összesített GNP-jének egy-másfél százaléka) és a nemzeti költségvetési politikák erélytelen összehangolása az egyik, sőt talán a legfontosabb gyengesége, hiányossága annak a konstrukciónak, amelyet az euró mögé állítottak. Az uniós szintű költségvetés terjedelmének növelése (és persze a tagállami költségvetések relatív mérséklése), különösen pedig valamiféle költségvetési unió akkori meghirdetése azonban olyan politikai ügy lett volna, amely mögé nem lehetett volna kellő politikai támogatottságot állítani.

Hamar kiderült, hogy a tagállamok vezetőinek kollektív önfegyelmzése a világban nem működik erős eszközként. „A dologban az a tragikus, hogy a híres stabilitási és növekedési egyezményt sem Németország, sem Franciaország nem tartotta tiszteletben, mégsem szankcionálták őket ezért. Frankfurtban sok pénzügyminiszteri ülésen vettem részt, és soha egyetlen pénzügyminisztert sem láttam kritizálni a másikat” – mondta az említett interjúkötetben Lámfalussy Sándor. A szakmai és a politikai logika nyilvánvalóan nem esett egybe, amint ezt naponta tapasztalhatta, amikor az Európai Központi Bank (EKB) elődintézményét (European Monetary Institute) 1993 és 1997 között vezette.

A Gazdasági és Monetáris Unió működtetéséhez nélkülözhetetlen uniós központi bank koncepcióját, sőt az intézmény vázát sikeresen megalkotta a maastrichti szerződésben kitűzött dátumra, amihez versenyt kellett futnia az idővel. Az EKB vezetésére életkorára hivatkozva már nem pályázott. De még sok szép szakmai feladatot kapott az élettől: az európai értékpapírpiacok új szabályrendszerére ajánlást készítő Bölcsek Tanácsának elnöke, a 2011-es Palais-Royal kezdeményezés társelnöke, könyvei jelennek meg. 2008-ban magyarul is kiadták a fejlődő világ pénzügyi zavarairól korábban írt munkáját (*Lámfalussy* [2008]).¹

Amint hivatali elfoglaltságai véget értek, megerősödött a magyar tudományos és társadalmi közéletben, a gazdasági életünkben való részvétele. Sűrűbben járt Magyarországra testületi ülésekre, előadásokra, tanácskozásokra. Az elismerések sem maradtak el: 1993-ban a Magyar Nemzeti Bank Popovics Sándor-díját, 2001-ben a Corvin-láncot, 2013-ban a Szent István-rend kitüntetését kapta szülőföldjén, sok más tiszteletnyilvánítás mellett. 1998-ban az MTA külső tagja lett. Elmondhatjuk, hogy generációjának tagjai közül a nemzetközi pénzügyi világban ő jutott a legmagasabb pozíciókba szorgalma, tehetsége, személyes adottságai révén. Választott hazáját sokra tartotta, attól maga is sokat kapott. Teljes életútja alapján azonban Lámfalussy Sándort a magyar gazdasági és tudományos élet is joggal vallhatja magáénak.

¹ A Közgazdasági Szemlében *Szokolczai* [2009] ismertette.

Hivatkozások

LÁMFALUSSY, C.–MAES, I.–PÉTERS, S. [2014]: Lámfalussy Sándor – Az euró bölcse. Mathias Corvinus Collegium, Budapest.

LÁMFALUSSY SÁNDOR [2008]: Pénzügyi válságok a fejlődő országokban. Tanulmányok a globalizált pénzügyi rendszer sérülékenységéről. Akadémiai Kiadó, Budapest. A Közgazdasági Szemlében 2009-ben Szakolczai György ismertette 56. évf. 6. sz. 572–578. o.

SZAKOLCZAI GYÖRGY [2009]: Pénzügyi válságok a fejlődő országokban. Könyvismertetés. Közgazdasági Szemle, 56. évf. 6. sz. 572–578 o.

Bod Péter Ákos

Bod Péter Ákos, a Budapesti Corvinus Egyetem intézetvezető egyetemi tanára.